

Marta Paluch

Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych w 2019 roku

Wyniki badania ankietowego

Opracowanie

Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii

Marta Paluch

Konsultacja merytoryczna

Maria Depta

Redakcja językowa i korekta

Karolina Strugińska

Redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

Projekt okładki, layout

Barbara Jechalska

Copyright Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2020

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

tel. 22 345 37 00

Spis treści

Wstęp	3
1. Charakterystyka próby	4
2. Analiza danych.....	5
3. Oferta doskonalenia zawodowego dla kadry MOW w zakresie profilaktyki zdrowia psychicznego	17
Podsumowanie	18

Wstęp

Na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej pracownicy Wydziału Resocjalizacji i Socjoterapii Ośrodka Rozwoju Edukacji przeprowadzili wśród dyrektorów młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW) ankietę na temat podejmowanych w ośrodkach działań z zakresu profilaktyki problemów zdrowia psychicznego w kontekście realizacji założeń Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020¹. Badanie dotyczyło działań prowadzonych w 2019 roku.

Ankieta składała się z 9 pytań i przeprowadzona została on-line za pośrednictwem serwisu internetowego, z wykorzystaniem metody CAWI (*Computer-Assisted Web Interview*), w dniach 9–22 stycznia 2020 r. Zaproszenie do udziału w badaniu przekazano pocztą elektroniczną dyrektorom wszystkich młodzieżowych ośrodków wychowawczych funkcjonujących w Polsce w analizowanym okresie.

Poniżej przedstawiono charakterystykę próby badawczej oraz zbiorcze wyniki badania. Szczegółowe odpowiedzi i komentarze respondentów zamieszczono w tekście opracowania w ich oryginalnym brzmieniu.

Ostatnia część raportu dotyczy podejmowanych przez Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii ORE działań mających na celu doskonalenie kadry młodzieżowych ośrodków wychowawczych w zakresie wspierania zdrowia psychicznego i profilaktyki jego problemów.

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 (Dz.U. z 2016 r., poz. 1492).

1. Charakterystyka próby

Zwrotnie otrzymano 94 wypełnione ankiety – liczba ta stanowi 100% ogółu funkcjonujących w analizowanym okresie MOW. Wśród ośrodków, które wzięły udział w badaniu, 74 (79%) to placówki resocjalizacyjno-wychowawcze, 12 (13%) resocjalizacyjno-rewalidacyjne, a 8 (8%) placówki łączące w swojej strukturze oba wyżej wymienione typy MOW. Ośrodków zlokalizowanych na terenach wiejskich było 45 (48%), w miastach poniżej 50 tys. mieszkańców – 33 (35%), w miastach liczących 50–100 tys. mieszkańców – 2 (2%), w miastach o liczbie 100–500 tys. mieszkańców – 5 (5%), a w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców – 9 (10%). Respondenci reprezentowali 56 MOW dla chłopców (59%), 28 ośrodków dla dziewcząt (30%) oraz 10 ośrodków koedukacyjnych (11%). W badanej próbie 67 ośrodków (71%) to placówki publiczne, a 27 (29%) niepubliczne.

Tabela 1

Rozkład respondentów według typu placówki

	Odpowiedzi	Liczba	Procent
1	MOW resocjalizacyjno-wychowawczy	73	78%
2	MOW resocjalizacyjno-rewalidacyjny	1	1%
3	MOW resocjalizacyjno-wychowawczy i resocjalizacyjno-rewalidacyjny	20	21%
	Ogółem	94	100%

Tabela 2

Rozkład respondentów według rodzaju placówki

	Odpowiedzi	Liczba	Procent
1	MOW dla chłopców	56	59,57%
2	MOW dla dziewcząt	28	29,79%
3	MOW koedukacyjny	10	10,64%
	Ogółem	94	100%

Tabela 3

Rozkład respondentów reprezentujących placówki publiczne i niepubliczne

	Odpowiedzi	Liczba	Procent
1	MOW publiczny	67	71,28%
2	MOW niepubliczny	27	28,72%
	Ogółem	94	100%

Tabela 4

Rozkład respondentów według lokalizacji placówki

	Odpowiedzi	Liczba	Procent
1	Wieś	45	48%
2	Miasto poniżej 50 tys. mieszkańców	33	35%
3	Miasto 50–100 tys. mieszkańców	2	2%
4	Miasto 100–500 tys. mieszkańców	5	5%
5	Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	9	10%
	Ogółem	94	100%

2. Analiza danych

Celem badania ankietowego było zebranie danych na temat podejmowanych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych w roku 2019 działań z zakresu profilaktyki problemów zdrowia psychicznego.

Badanie pozwoliło:

- oszacować, z jakimi problemami zdrowia psychicznego występującymi wśród nieletnich respondenci spotkali się w okresie poddawany analizie;
- rozstrzygnąć, czy w danym ośrodku podejmowano działania mające na celu zapobieganie problemom zdrowia psychicznego;
- opisać, jakiego rodzaju działania prowadzono i do kogo były one adresowane;
- określić, jak często trafiała do ośrodków młodzież przejawiająca problemy związane ze zdrowiem psychicznym;
- podać szacunkowy procent wychowanków MOW posiadających specjalistyczną diagnozę psychiatryczną.

Wyniki przeprowadzonych ankiet dały także odpowiedź na pytania:

- z jakimi instytucjami respondenci podejmowali współpracę w zakresie profilaktyki zdrowia psychicznego swoich podopiecznych;
- jak oceniany jest dostęp do specjalistycznej opieki psychiatrycznej;
- jakie w opinii respondentów jest podłoże problemów psychicznych przejawianych przez nieletnich przebywających w MOW.

Ankietowani mieli także możliwość przedstawienia dodatkowych komentarzy wykraczających poza treść sformułowanych w ankiecie pytań. Ich uwagi również zostały uwzględnione w raporcie.

W pierwszej części opracowania przedstawiono katalog problemów zdrowia psychicznego przejawianych przez nieletnich umieszczonych w MOW oraz działania profilaktyczne

podejmowane przez badane placówki. W drugiej części opisano deklarowaną przez dyrektorów MOW skalę oraz genezę problemów zdrowia psychicznego wychowanków, wskazano instytucje, z którymi współpracują ośrodki, oraz możliwości dostępu do specjalistycznej opieki psychiatrycznej. W końcowej części raportu przedstawiono, z jakich form doskonalenia zawodowego – wspierających pracowników MOW w zakresie zapobiegania problemom zdrowia psychicznego wychowanków, organizowanych przez WRS ORE – pracownicy mogli skorzystać w 2019 roku.

Na podstawie uzyskanych za pośrednictwem ankiety deklaracji dotyczących częstości występowania określonych problemów zdrowia psychicznego uznać można, że zjawisko, z którym przedstawiciele MOW spotykają się najczęściej, stanowią uzależnienia wychowanków od substancji (88% odpowiedzi). Na podobnie wysokim poziomie znalazły się zaburzenia związane ze stosowaniem substancji psychoaktywnych (84% odpowiedzi) i zaburzenia nastroju, w tym depresja (83% odpowiedzi). Połowa respondentów wskazała zaburzenia snu (50% odpowiedzi), a niewiele mniej zadeklarowało występowanie u nieletnich zaburzeń nerwicowych związanych z reakcją na ciężki stres – takich jak zaburzenia adaptacyjne, ostra reakcja na stres, PTSD – zespół stresu pourazowego (48%) oraz zaburzeń kontroli impulsów (47% odpowiedzi). W co czwartej placówce (26% odpowiedzi) przebywali wychowankowie z zaburzeniami osobowości, w tym borderline, a prawie w co drugiej pojawiły się uzależnienia behawioralne, w tym cyberuzależnienia (43% odpowiedzi). Najrzadziej wskazywanym przez ankietowanych problemem okazały się zaburzenia świadomości (majaczenia, otępienie, zespoły amnestyczne) i inne zaburzenia funkcji poznawczych (7% odpowiedzi). Taka sama była liczba badanych (7), którzy odpowiedzieli na pytanie otwarte wymagające podania innych problemów zdrowia psychicznego występujących wśród wychowanków MOW – wskazali oni: zaburzenia zachowania i emocji, zachowania opozycyjno-buntownicze, całościowe zaburzenia rozwoju, tiki, ADHD.

Żaden z respondentów nie zadeklarował, że w placówce nie występowały w 2019 r. problemy zdrowia psychicznego wychowanków.

Bardzo istotnym wynikiem badania jest stwierdzenie powszechności występowania różnorodnych problemów zdrowia psychicznego w populacji wychowanków MOW. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawiony został w tabeli poniżej.

Tabela 5

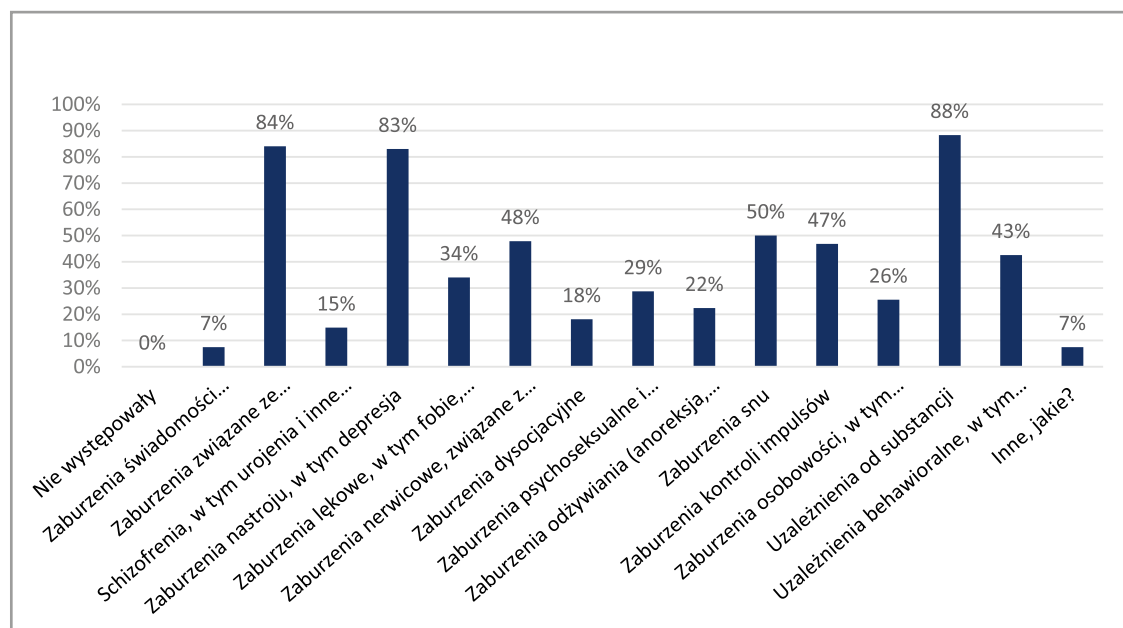
Zestawienie odpowiedzi na pytanie, z jakimi problemami zdrowia psychicznego nieletnich respondenci stykali się w placówce w roku 2019

Odpowiedzi	Liczba MOW	Procent
Nie występowały.	0	0%
Zaburzenia świadomości (majaczenia, otępienie, zespoły amnestyczne) i inne zaburzenia funkcji poznawczych	7	7 %

Odpowiedzi	Liczba MOW	Procent
Zaburzenia związane ze stosowaniem substancji psychoaktywnych	79	84%
Schizofrenia, w tym urojenia i inne zaburzenia psychotyczne	14	15%
Zaburzenia nastroju, w tym depresja	78	83%
Zaburzenia lękowe, w tym fobie, napady paniki, zaburzenia obsesyjno-kompulsywne	32	34%
Zaburzenia nerwicowe, związane z reakcją na ciężki stres (zaburzenia adaptacyjne, ostra reakcja na stres, PTSD)	45	48%
Zaburzenia dysocjacyjne	17	18%
Zaburzenia psychoseksualne i zaburzenia identyfikacji płciowej	27	29%
Zaburzenia odżywiania (anoreksja, bulimia, ortoreksja)	21	22%
Zaburzenia snu	47	50%
Zaburzenia kontroli impulsów	44	47%
Zaburzenia osobowości, w tym borderline	24	26%
Uzależnienia od substancji	83	88%
Uzależnienia behawioralne, w tym cyberuzależnienia	40	43%
Inne	7	7%

Wykres 1

Zaburzenia zdrowia psychicznego nieletnich przebywających w MOW w 2019 r.

Dyrektorzy wszystkich młodzieżowych ośrodków wychowawczych z wyjątkiem jednego (99% odpowiedzi) zadeklarowali, że podejmują działania profilaktyczne w celu zapobiegania problemom zdrowia psychicznego swoich podopiecznych.

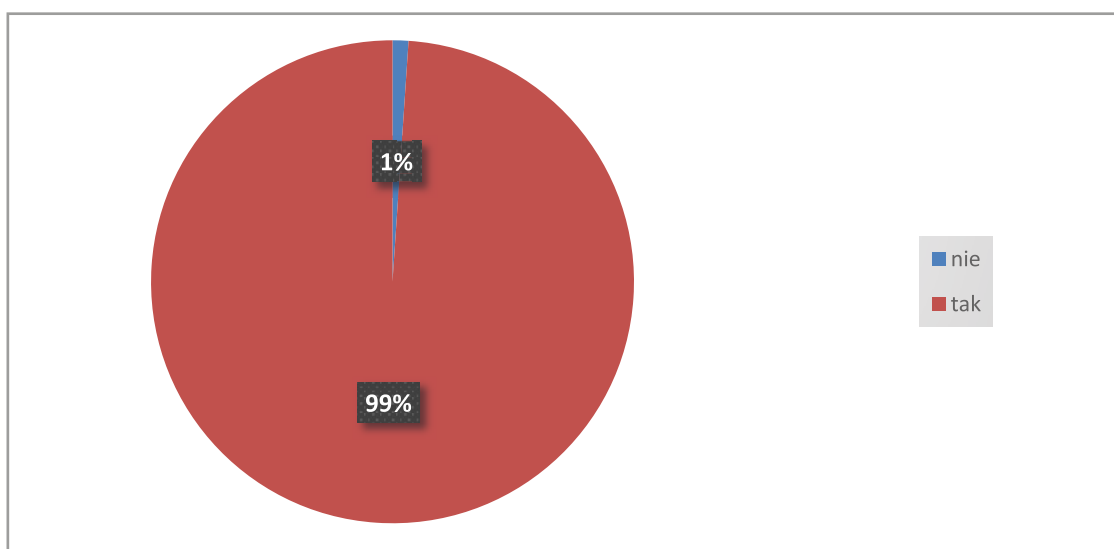
Tabela 6

Zestawienie odpowiedzi na pytanie, czy w roku 2019 w ośrodku były prowadzone działania dotyczące zapobiegania problemom zdrowia psychicznego

Odpowiedzi	Liczba	Procent
Tak	93	99%
Nie	1	1%
Ogółem	94	100%

Wykres 2

Prowadzenie w ośrodku działań dotyczących zapobiegania problemom zdrowia psychicznego w 2019 r.

Respondentów, którzy prowadzili w roku 2019 działania dotyczące zapobiegania problemom zdrowia psychicznego, spytano o to, jakiego rodzaju były to praktyki. We wszystkich placówkach odbywają się konsultacje psychiatryczne (100% odpowiedzi). W prawie każdym MOW dostępne jest indywidualne wsparcie psychologiczno-pedagogiczne (96% odpowiedzi) rozumiane najczęściej jako: konsultacje z psychologiem, pedagogiem, indywidualne rozmowy wychowawcze, konsultacje, porady, wsparcie, zajęcia psychoedukacyjne, wywiad diagnostyczny, rozmowy motywujące, pedagogizacja rodziców, poradnictwo psychologiczne, interwencja kryzysowa, pomoc w procesie adaptacji. Rzadziej organizuje się grupowe wsparcie psychologiczno-pedagogiczne (72% odpowiedzi), które realizowane jest w formie: socjoterapii, warsztatów terapeutycznych, treningu zastępowania agresji (TZA), treningu

umiejętności społecznych (TUS), zajęć integracyjnych, zajęć rewalidacyjnych, zajęć rozwijających zainteresowania, zajęć sportowych, zajęć z grupą wychowawczą. W ponad 60% ośrodków oferowane są różnego rodzaju terapie (dyrektorzy proszeni o wypisanie form terapii wskazywali: terapię uzależnień, psychoterapię indywidualną, muzykoterapię, terapię skoncentrowaną na rozwiązaniach, terapię *EEG biofeedback*, *mindfulness*, farmakoterapię, dialog motywujący, hipoterapię, dogoterapię) oraz programy profilaktyczne, dotyczące głównie profilaktyki uzależnień (np. „Antymina” czy „Można inaczej”). Respondenci zdecydowali się też na podanie innych form działalności – takich jak np. wolontariat, cykliczne szkolenia dla kadry pedagogicznej z zakresu uzależnień, spotkania z policjantami – które w przeważającej większości można było sklasyfikować w obrębie wyżej wymienionych.

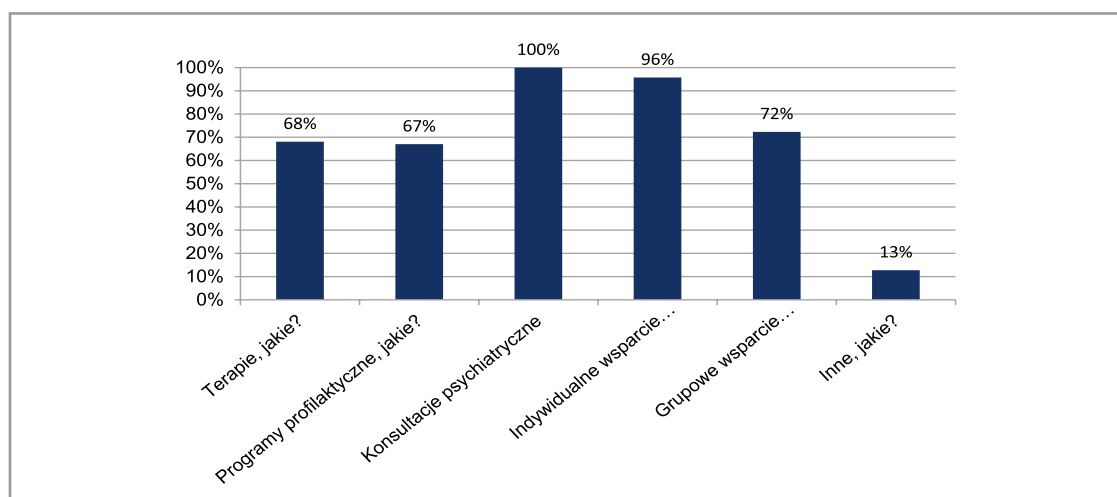
Tabela 7

Zestawienie odpowiedzi na pytanie, jakie działania dotyczące zapobiegania problemom zdrowia psychicznego były prowadzone w placówce w roku 2019

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
Terapie	64	68%
Programy profilaktyczne	63	67%
Konsultacje psychiatryczne	94	100%
Indywidualne wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w placówce (z wyłączeniem terapii)	90	96%
Grupowe wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w placówce (z wyłączeniem terapii)	68	72%
Inne	12	13%

Wykres 3

Działania dotyczące zapobiegania problemom zdrowia psychicznego prowadzone w placówce w 2019 r.

Dyrektorzy MOW zostali poproszeni o wskazanie adresatów prowadzonych w ośrodkach działań profilaktycznych z zakresu zapobiegania problemom zdrowia psychicznego. W większości placówek prowadzona jest działalność profilaktyczna adresowana do wychowanków i wychowanek (99% odpowiedzi), w ponad połowie – do rodziców lub opiekunów prawnych (54% odpowiedzi), a w 57 ośrodkach wsparciem objęci zostali pracownicy pedagogiczni MOW. Wśród innych odbiorców (3%) znaleźli się: opiekunowie nocni, pracownicy socjalni, inni pracownicy instytucji, w których podejmowana jest praca z dziećmi i młodzieżą, pensjonariusze hospicjum oraz mieszkańcy Domu Kombatanta i dzieci korzystające ze świetlicy środowiskowej. Zestawienie odpowiedzi uzyskanych w badaniu prezentuje poniższa tabela.

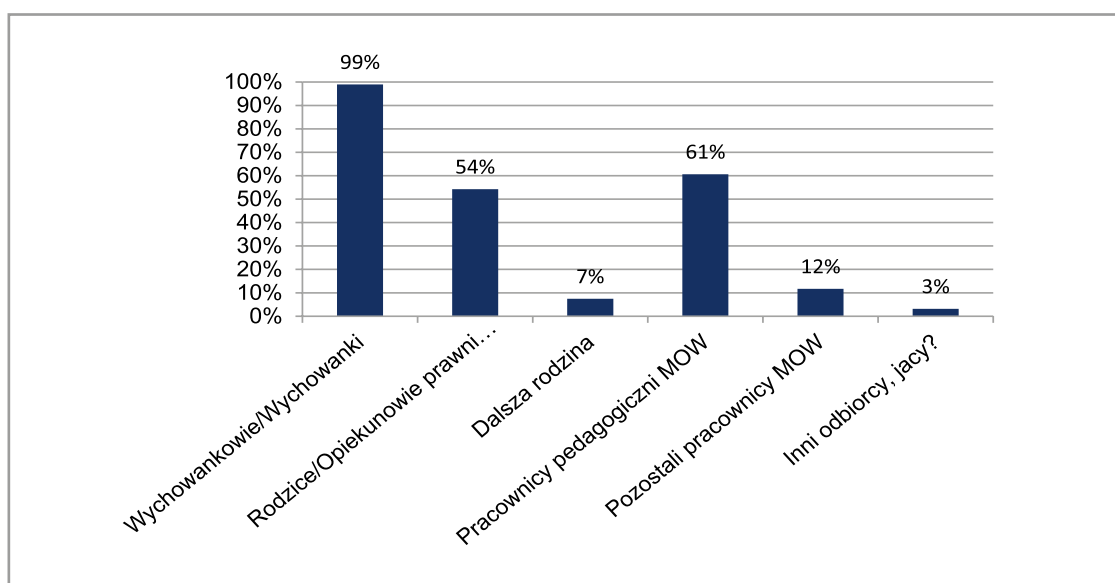
Tabela 8

Zestawienie odpowiedzi na pytanie, kto był adresatem działań w zakresie zapobiegania problemom zdrowia psychicznego w roku 2019

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
Wychowankowie/wychowanki	93	99%
Rodzice/opiekunowie prawni wychowanków	51	54%
Dalsza rodzina	7	7%
Pracownicy pedagogiczni MOW	57	61%
Pozostali pracownicy MOW	11	12%
Inni odbiorcy	3	3%

Wykres 4

Adresaci działań z zakresu zapobiegania problemom zdrowia psychicznego w roku 2019

W ankiecie poproszono, by respondenci ocenili, jak często trafiają do młodzieżowych ośrodków wychowawczych nieletni wykazujący problemy zdrowia psychicznego. Analiza ankiet wykazała, że 73% respondentów uważa, iż jest to powszechne zjawisko (odpowiedzi: najczęściej, bardzo często, często). Jedynie do dwóch placówek w roku 2019 nie trafili nieletni przejawiający problemy zdrowia psychicznego (2% odpowiedzi).

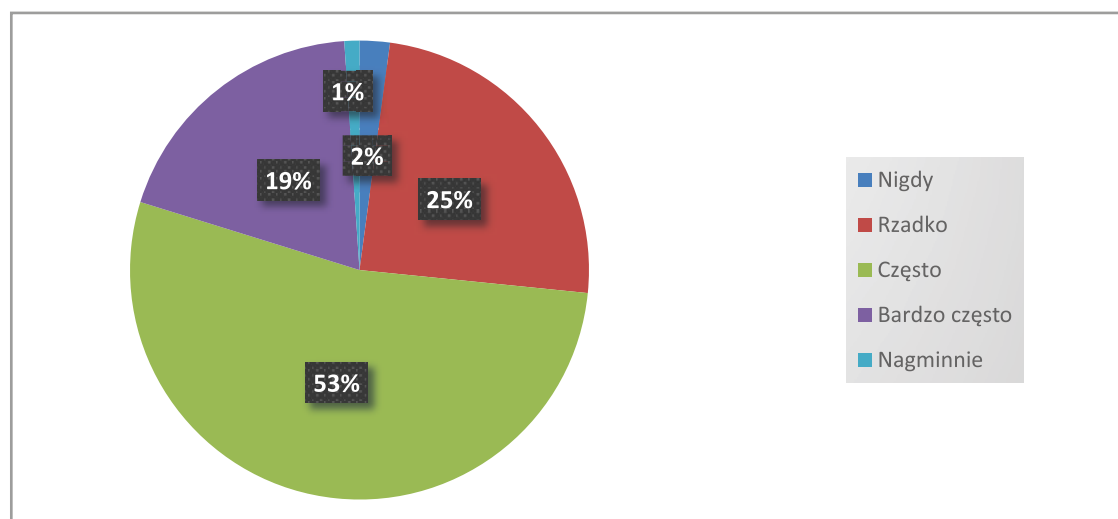
Tabela 9

Zestawienie odpowiedzi na pytanie, jak często w 2019 roku trafiali do MOW nieletni wykazujący problemy zdrowia psychicznego

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
Nigdy	2	2%
Rzadko	23	25%
Często	50	53%
Bardzo często	18	19%
Najczęściej	1	1%
Ogółem	94	100%

Wykres 5

Częstość trafiań do MOW nieletnich z problemami zdrowia psychicznego w 2019 roku w opinii respondentów

Respondenci podczas badania mieli za zadanie oszacować procent nieletnich, przebywających w roku 2019 w ośrodku, którzy posiadali wówczas specjalistyczną diagnozę dotyczącą problemów zdrowia psychicznego. Najczęściej pojawiającą się odpowiedzią na to pytanie było 30%. Prawie połowa odpowiedzi na to pytanie (46% odpowiedzi) znalazła się w przedziale między 1% a 29%. Co czwarty dyrektor oszacował procent

posiadających diagnozę wychowanków w przedziale między 31% a 80% (24% odpowiedzi). Poniższa tabela przedstawia szczegółowe dane.

Tabela 10

Zestawienie odpowiedzi na pytanie, w którym należało określić szacunkowy procent wychowanków MOW posiadających w 2019 r. specjalistyczną diagnozę dotyczącą problemów zdrowia psychicznego

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
30	17	18%
10	9	10%
20	7	7%
25	6	6%
5	6	6%
40	5	5%
15	5	5%
35	4	4%
55	3	3%
80	3	3%
12	3	3%
0	3	3%
60	2	2%
75	2	2%
70	2	2%
8	2	2%
90	1	1%
19	1	1%
26	1	1%
100	1	1%

Osoby uczestniczące w badaniu ankietowym zostały poproszone o wymienienie instytucji i innych podmiotów, z którymi współpracowały w 2019 roku w zakresie profilaktyki problemów zdrowia psychicznego nieletnich. Analiza odpowiedzi wykazała, że młodzieżowe ośrodki wychowawcze w zakresie profilaktyki zdrowia psychicznego nieletnich najczęściej nawiązują współpracę ze służbą zdrowia (96% odpowiedzi) oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi (90% odpowiedzi). Większość placówek współdziała także z policją (62% odpowiedzi), a połowa z organizacjami pozarządowymi (49% odpowiedzi). Co piąty ośrodek współpracuje z władzami samorządowymi (21% odpowiedzi). Najrzadziej deklarowano współpracę ze strażą miejską (4% odpowiedzi). Respondenci podali ponadto, że mają kontakt

z: sanepidem, innymi placówkami oświatowymi, poradniami zdrowia psychicznego, ośrodkami terapii uzależnień, sądami rodzinnymi, ośrodkami pomocy społecznej (3% odpowiedzi).

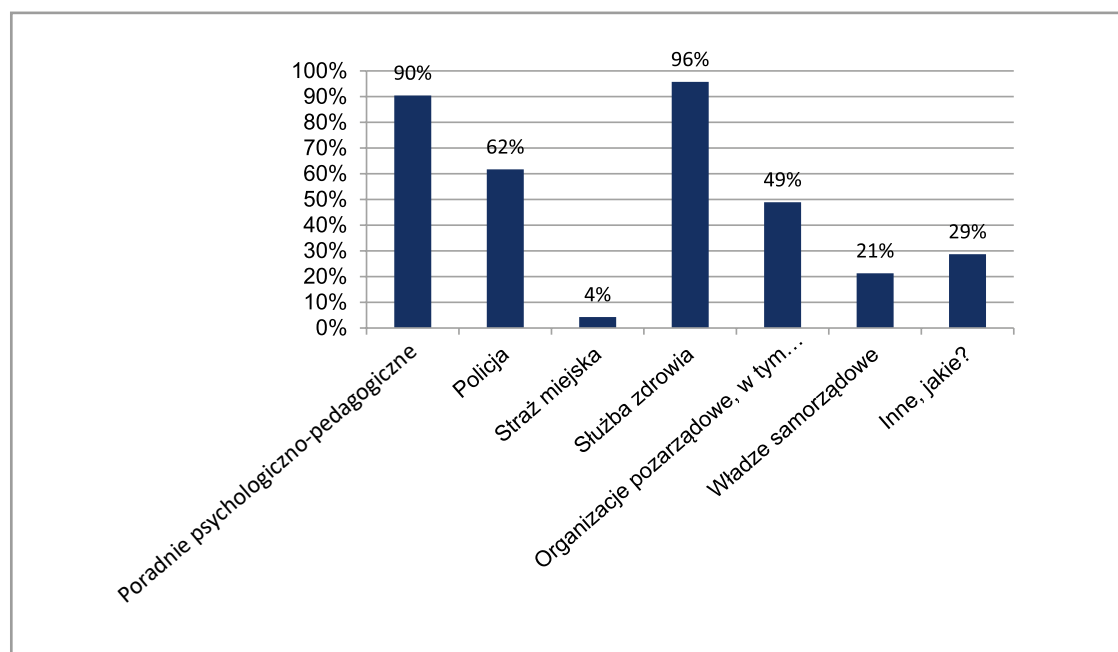
Tabela 11

Zestawienie odpowiedzi na pytanie, z jakimi instytucjami/podmiotami współpracowały MOW w zakresie profilaktyki problemów zdrowia psychicznego nieletnich w roku 2019

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
Poradnie psychologiczno-pedagogiczne	85	90%
Policja	58	62%
Straż miejska	4	4%
Służba zdrowia	90	96%
Organizacje pozarządowe, w tym fundacje	46	49%
Władze samorządowe	20	21%
Inne	27	29%

Wykres 6

Instytucje/podmioty współpracujące z MOW w zakresie profilaktyki problemów zdrowia psychicznego nieletnich w roku 2019

W ankiecie respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny dostępu nieletnich przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych do specjalistycznej opieki psychiatrycznej. Zdaniem 83% dyrektorów nieletni przebywający w MOW mają utrudniony lub bardzo utrudniony dostęp do specjalistycznej opieki psychiatrycznej. Te trudności wiążą się głównie z: długimi terminami oczekiwania na wizytę lekarską, brakiem wolnych miejsc

w szpitalach psychiatrycznych, niewielką liczbą poradni psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży, brakiem wystarczającej liczby specjalistów, dużą odległością od ośrodków zdrowia. Respondenci, którzy nie deklarują trudności w dostępie podopiecznych do opieki psychiatrycznej, stanowią zaledwie 17%. Odpowiadając na pytanie uszczegóławiające: z czego wynika łatwy bądź nieograniczony dostęp do tego typu opieki, dyrektorzy wskazywali na fakt zatrudnienia w placówce lekarza psychiatry, bardzo dobrą współpracę z poradnią zdrowia psychicznego, częste i regularne wizyty oraz konsultacje psychiatry w ośrodku.

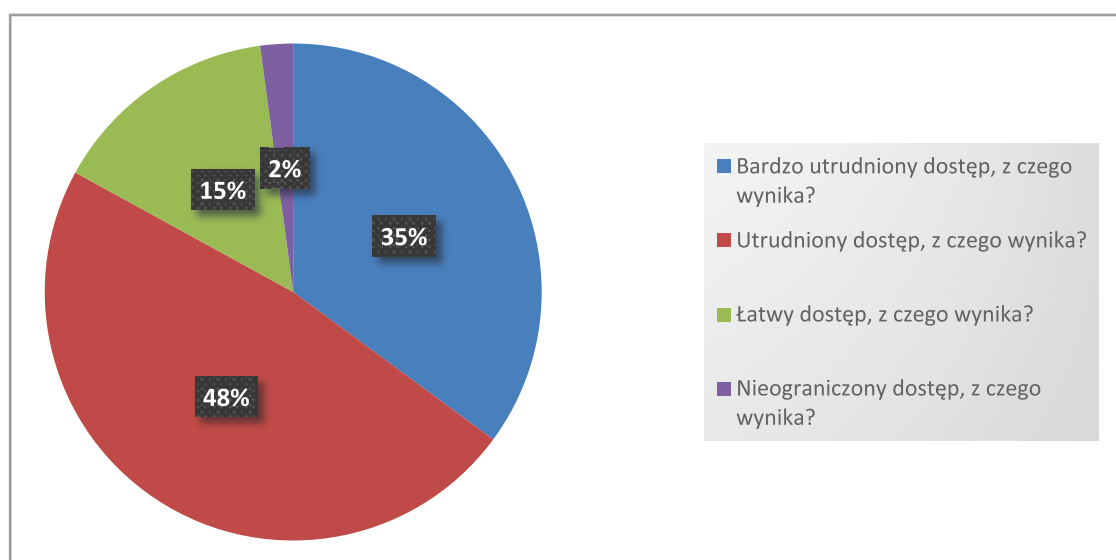
Tabela 12

Zestawienie odpowiedzi na pytanie dotyczące oceny dostępu do specjalistycznej opieki psychiatrycznej dla nieletnich

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
Brak dostępu	0	0%
Bardzo utrudniony dostęp	33	35%
Utrudniony dostęp	45	48%
Łatwy dostęp	14	15%
Nieograniczony dostęp	2	2%
Ogółem	94	100%

Wykres 7

Ocena dostępu do specjalistycznej opieki psychiatrycznej dla nieletnich w MOW

Uczestnicy badania ankietowego zostali poproszeni o określenie genezy problemów psychicznych wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Prawie we wszystkich placówkach jako determinujące wskazano środowisko rodzinne (99% odpowiedzi).

Zdecydowana większość ankietowanych uważa, że to trudne i traumatyczne przeżycia stanowią podłoże problemów wychowanków (90% odpowiedzi), a ponad 70% wskazuje środowisko rówieśnicze oraz problemy zdrowotne jako źródła zaburzeń zdrowia psychicznego podopiecznych. Opowiadając na pytanie otwarte dotyczące innych źródeł problemów zdrowia psychicznego, respondenci wskazywali najczęściej uzależnienia i zażywanie środków psychoaktywnych.

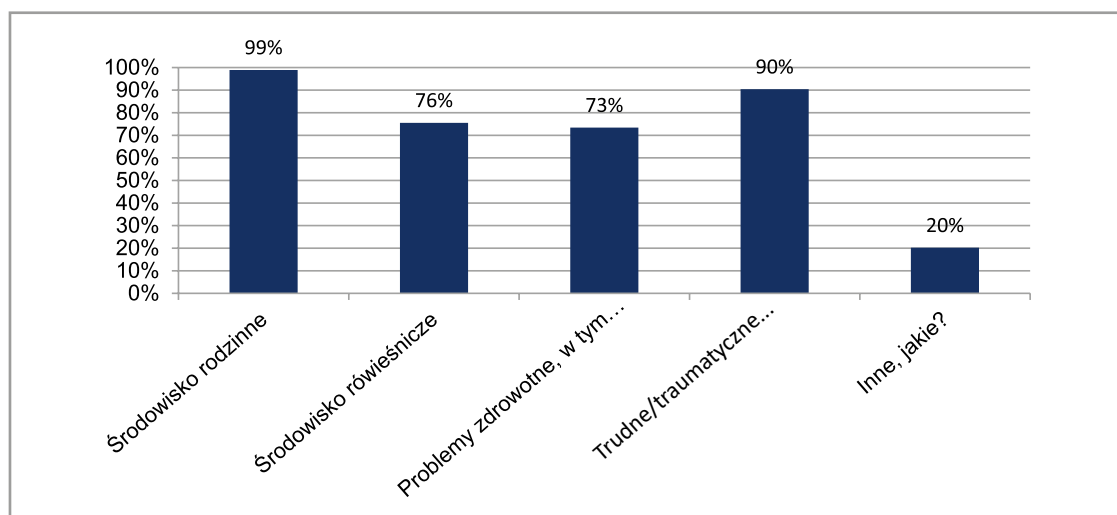
Tabela 13

Zestawienie odpowiedzi na pytanie dotyczące przyczyn/podłoża problemów zdrowia psychicznego wśród wychowanków MOW

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
Środowisko rodzinne	93	99%
Środowisko rówieśnicze	71	76%
Problemy zdrowotne, w tym uwarunkowania neurologiczne i genetyczne	69	73%
Trudne i traumatyczne przeżycia	85	90%
Inne	19	20%

Wykres 8

Podłoże problemów zdrowia psychicznego nieletnich przebywających w MOW w 2019 roku

Dyrektorzy placówek biorących udział w badaniu mieli również możliwość podzielenia się swoimi uwagami, komentarzami, spostrzeżeniami. Udzielone odpowiedzi zostały zebrane poniżej:

Odpowiedzi	Liczba wyborów	Procent
<i>Brak uwag</i>	3	27%
<i>Brak odpowiedzi</i>	2	18%
<i>To jest obecnie największy problem naszej placówki. Umieszczanie nieletnich, którzy wymagają leczenia (a nie resocjalizacji) wśród osób naprawdę zdemoralizowanych stanowi wielkie zagrożenie dla tych nieletnich, a także dla pozostałych wychowanków i pracowników MOW. Od dłuższego czasu prosimy (dyrektorzy MOW) o rozwiązanie tego problemu, bojąc się, że dojdzie do tragedii. Ale czy musi dojść do tragedii, żeby wprowadzić właściwe rozwiązania???</i>	1	9%
<i>Z każdym rokiem problem wychowanków z zaburzeniami psychicznymi kierowanych do MOW jest coraz większy, około 30% wychowanek przyjmuje leki przepisywane przez lekarza psychiatrę, w ośrodkach nie ma specjalistów do codziennej pracy, opieki, terapii z takimi dziećmi, placówki są pozostawione same sobie z tym problemem. Szpitale są przepełnione, nie chcą przyjmować wychowanek, nawet takich z poważnymi zaburzeniami, jak samookaleczenia, napady szału, silne stany lękowe, lekarze często bagatelizują problemy, a nawet obrażają pracowników ośrodków, którzy szukają pomocy w szpitalach, zarzucając im (nawet w obecności wychowanek), że „jak sobie nie radzicie wychowawczo, to przywozicie dziecko do szpitala”, „chcecie się pozbyć problemu”, „nie znacie się, wy-myślacie głupoty”. Dzieci, które już trafiły na leczenie na oddział szpitalny, przebywają tam krótko, są wydane pod byle pretekstem. Ogólnie sytuacja jest bardzo trudna, dzieci nie otrzymują potrzebnej im specjalistycznej pomocy, procedury umieszczenia dziecka na leczeniu są długie, na badanie biegłych psychiatrów sądowych czeka się miesiącami, kolejne miesiące to oczekiwanie na miejsce w szpitalu.</i>	1	9%
<i>Uważamy, że w naszych jednostkach winna być możliwość zatrudnienia lekarza psychiatry, terapeuty uzależnień na częściowym etacie. Wydaje się słusznym utworzenie placówek specjalistycznych, MOW o profilu psychiatryczno-terapeutycznym.</i>	1	9%

<i>Powinien być odrębny dodatkowy etat dla psychoterapeuty przynajmniej etat na 40 osób.</i>	1	9%
<i>Nie zgłaszam.</i>	1	9%
Brak odpowiedzi	1	9%

3. Oferta doskonalenia zawodowego dla kadry MOW w zakresie profilaktyki zdrowia psychicznego

Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii ORE zorganizował w 2019 r. szkolenia wspierające pracowników MOW w zakresie zapobiegania problemom zdrowia psychicznego wychowanków – należały do nich przedstawione w poniższej tabeli formy doskonalenia zawodowego.

1. Metody twórczej resocjalizacji w praktyce: Teatr Forum i techniki Augusto Boala Cel: Wsparcie pracowników MOW i MOS w zakresie rozwijania samodzielności, kreatywności i innowacyjności młodzieży zagrożonej niedostosowaniem społecznym/niedostosowanej społecznie
2. Dialog motywujący jako efektywna metoda wspomagania zmiany w praktyce wychowawczej Cel: Wzmacnianie kompetencji wychowawczych nauczycieli i wychowawców MOW/MOS, umożliwiających zmianę postaw wychowanków, kształtowanie kompetencji społecznych, a w szczególności komunikacyjnych
3. Interwencja kryzysowa wobec dzieci i młodzieży Cel: Przygotowanie specjalistów do wspierania szkół i placówek w zakresie prowadzenia interwencji kryzysowej
4. Rozwój zasobów psychospołecznych młodzieży niedostosowanej społecznie – konferencja Cel: Upowszechnianie innowacyjnych metod pracy resocjalizacyjnej i socjoterapeutycznej ukierunkowanych na rozwój potencjałów psychospołecznych młodzieży niedostosowanej społecznie
5. Doskonalenie zawodowe pracowników MOW/MOS w zakresie skutecznych działań profilaktycznych Cel: Przygotowanie pracowników MOW/MOS i ODN do prowadzenia z wykorzystaniem dramy działań profilaktycznych adresowanych do uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, w szczególności wymagających specjalnej organizacji nauki, metod pracy i indywidualizacji adekwatnej do potrzeb uczniów/wychowanków ze względu na niedostosowanie społeczne/zagrożenie niedostosowaniem społecznym
6. Bezpieczne i odpowiedzialne korzystanie z zasobów dostępnych w sieci a zjawisko cyberuzależnienia wśród adolescentów. Cel: Wsparcie merytoryczne pracowników MOW i MOS, ODN i PPP w zakresie bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z zasobów dostępnych w sieci przez adolescentów oraz wzmacnianie kompetencji wychowawczych w sytuacji rozpoznania symptomów cyberuzależnienia u młodzieży niedostosowanej społecznie/zagrożonej niedostosowaniem społecznym
7. Ryzykowne zachowania w okresie adolescencji Cel: Rozwój kompetencji pracowników MOW/MOS, ODN, PPP w zakresie wspierania nieletnich przejawiających ryzykowne zachowania związane z rozwojem psychoseksualnym

Podsumowanie

Dyrektorzy wszystkich placówek biorących udział w badaniu deklarują, że w roku 2019 spotkali się z licznymi problemami zdrowia psychicznego wychowanków. Najczęściej zgłaszanymi problemami były: uzależnienia od substancji (88% odpowiedzi), zaburzenia związane ze stosowaniem substancji psychoaktywnych (84% odpowiedzi) oraz zaburzenia nastroju, w tym depresja (83% odpowiedzi). Występowanie u podopiecznych zaburzeń snu zgłoszono w połowie placówek typu MOW (50% odpowiedzi), a w co czwartym MOW u wychowanków występowały zaburzenia osobowości, w tym borderline (26% odpowiedzi).

W analogicznych badaniach przeprowadzonych w latach 2016–2019 uzyskano rozkład wyników przedstawiony w poniższej tabeli.

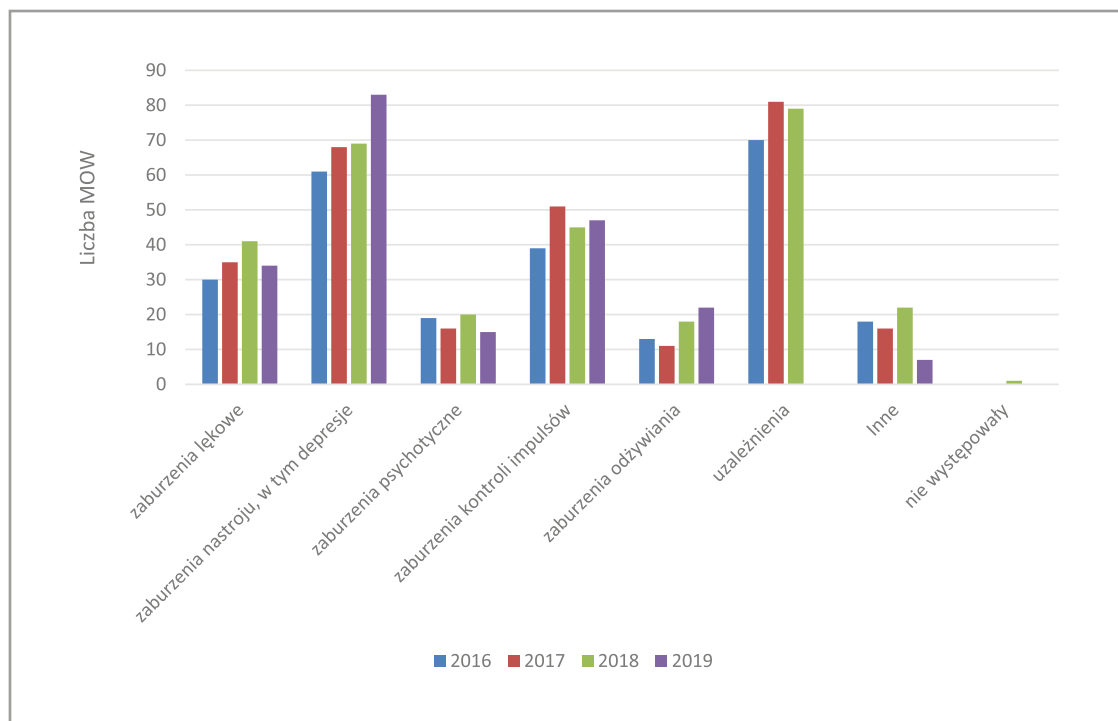
Tabela 14
Zestawienie wyników ankiet z lat 2016–2019

Odpowiedzi	2016 Procent	2017 Procent	2018 Procent	2019 Procent
Zaburzenia lękowe	41%	42%	50%	34%
Zaburzenia nastroju, w tym depresje	83%	82%	84%	83%
Zaburzenia psychotyczne	26%	19%	24%	15%
Zaburzenia kontroli impulsów	53%	61%	55%	47%
Zaburzenia odżywiania anoreksja, bulimia	18%	13%	22%	22%
Uzależnienia	96%	98%	96%	Uzależnienia od substancji: 88% Uzależnienia be- hawioralne, w tym cyberuzależnienia: 43%
Inne	25%	19%	27%	7%
Nie występowały	0%	0%	1%	0%

Analizując zestawienie wyników ankiet z lat 2016–2018, zauważyć można wyraźny wzrost liczby wychowanków z zaburzeniami lękowymi oraz stały, wysoki poziom (powyżej 95%) liczby MOW, w których przebywają wychowankowie z uzależnieniami. Na przestrzeni czterech ostatnich lat (2016–2020) poziom zaburzeń nastroju, w tym depresji, nie ulegał znaczącym zmianom i za każdym razem wynosił ponad 80%. W ciągu ostatnich dwóch lat natomiast podniósł się nieco wskaźnik zaburzeń odżywiania (od 2018 roku utrzymuje się na poziomie 22%).

Wykres 9

Problemy zaburzeń zdrowia psychicznego nieletnich przebywających w MOW w latach 2016, 2017, 2018, 2019

Nie podano wskaźnika uzależnień w roku 2019, gdyż ta kategoria została w najnowszym badaniu podzielona na: uzależnienia od substancji i uzależnienia behawioralne, w związku z czym nie jest porównywalna w odniesieniu do wyników z ubiegłych lat.

Niemalże wszystkie placówki w latach 2016–2019 prowadziły działalność profilaktyczną w zakresie przeciwdziałania problemom zdrowia psychicznego nieletnich. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze organizują przede wszystkim konsultacje psychiatryczne, indywidualne wsparcie psychologiczno-pedagogiczne, ale także w dużym stopniu prowadzą grupowe wsparcie psychologiczno-pedagogiczne i terapie oraz wdrażają różnorodne programy profilaktyczne. Adresatami działań w zakresie zapobiegania problemom zdrowia psychicznego w 2019 roku byli głównie wychowankowie (99% odpowiedzi), a w ponad połowie ośrodków pomocą zostali objęci również pracownicy pedagogiczni MOW (61% odpowiedzi) oraz rodzice lub opiekunowie prawni nieletnich (54% odpowiedzi). W opinii 72% dyrektorów nieletni z problemami zdrowia psychicznego trafiają do placówek często lub bardzo często. W co czwartej placówce tacy wychowankowie pojawiali się rzadko (25% odpowiedzi). Liczbę wychowanków MOW posiadających specjalistyczną diagnozę związaną z zaburzeniami zdrowia psychicznego dyrektorzy MOW najczęściej szacowali na 30%. Instytucje, z którymi współpracują MOW, to głównie placówki służby zdrowia (96% odpowiedzi) oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne (90% odpowiedzi), co piąty MOW podejmuje współpracę z władzami samorządowymi (21% odpowiedzi), a co drugi z organizacjami pozarządowymi (49% odpowiedzi). Oceniając dostęp do specjalistycznej opieki psychiatrycznej dla nieletnich, którzy tego potrzebują, prawie połowa

przedstawiciele placówek stwierdza, że jest on utrudniony (48% odpowiedzi), co wynika z długich terminów oczekiwania na wizytę lekarską, braku wolnych miejsc w szpitalach psychiatrycznych, małej liczby poradni psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży, braku wystarczającej liczby specjalistów, dużej odległości od ośrodków zdrowia. W opinii dyrektorów MOW najczęściej podłożem problemów zdrowia psychicznego wychowanków jest środowisko rodzinne (99% odpowiedzi) oraz trudne lub traumatyczne przeżycia (90% odpowiedzi).

Kadra wychowawcza i specjalistyczna MOW otrzymuje możliwość doskonalenia zawodowego w zakresie zapobiegania problemom zdrowia psychicznego wychowanków poprzez udział w różnorodnych szkoleniach i konferencjach organizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
email: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl